

BALIKESİR'DE I. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ'NE AİT BİR KAMU YAPISI: HAVRAN BELEDİYE BİNASI *

A STATE BUILDING IN BALIKESİR AS AN INSTANCE OF THE FIRST NATIONAL ARCHITECTURAL MOVEMENT: THE HAVRAN TOWN HALL

Makale Bilgisi | Article Info

Başvuru: 01 Haziran 2020	Received: June 1, 2020
Hakem Değerlendirmesi: 13 Haziran 2020	Peer Review: June 13, 2020
Kabul: 26 Haziran 2020	Accepted: June 26, 2020

DOI : 10.22520/tubaked.2020.21.003

Koray GÜLER ** - Pakize Nur PAMUKÇU * - İldem Özlem ÇELİKER ******

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu'nun II. Meşrutiyet sonrası dönüşen siyasi ikliminde ortaya çıkıp Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam eden Birinci Ulusal Mimarlık Akımı ya da o dönem yaşayanların verdikleri isimle "Milli Mimari Rönesansı", betonarme, demir ve çelik gibi yeni inşaat malzemeleri ve teknikleri ile Klasik Osmanlı mimarisinden alınan kubbe, geniş çatı konsolları, kemer, portik, taçkapı gibi mimari unsurlar ile bezeme motiflerini birleştiren bir mimari biçimleniştir. 1910'larda başlayıp 1930'lara dek devam ettiği görülen Klasik Osmanlı mimarlığına dönüş özlemini yansıtan I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın ulusçuluk idealleri içinde gelişen ideolojik ortamın bir dışa vurumu olduğu söylenebilir.

Cumhuriyet'in kurulmasının ertesinde başkent olarak ilan edilen Ankara'da ve diğer Anadolu kentlerinde de Birinci Ulusal Mimarlık Akımının özelliklerini gösteren yapıların inşasına devam edildiği bilinmektedir. 1920'ler boyunca birçok Anadolu kasabasında akımın daha az tanınan özellikle de hükümet binası, belediye sarayı, okul, banka ve postane olarak kullanılan örneklerinin inşa edildiği bilinmektedir. Balıkesir'in Havran ilçesinde bulunan Belediye

* Bu çalışma; Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı'nda 2018-2019 Güz ve Bahar dönemlerinde verilen Restorasyon Projesi I-II dersleri kapsamında, Dr. Öğr. Üyesi Koray GÜLER danışmanlığında lisansüstü öğrencileri Pakize Nur PAMUKÇU ve İldem Özlem ÇELİKER tarafından hazırlanan Havran Belediyesi Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri ve eklerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
e-posta: koray.guler@msgsu.edu.tr ORCID: 0000-0001-6556-3312

*** Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı
e-posta: pnpamukcu@gmail.com ORCID: 0000-0002-0957-4575

**** Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı
e-posta: ildemclkr@gmail.com ORCID: 0000-0003-3756-1373

Hizmet Binası da bu akımın özelliklerini yansıtan taşrada inşa edilmiş tipik bir örnektir. Bu makalenin amacı; taşrada az sayıda bulunan Birinci Ulusal Mimarlık Akımının özellikleri ile inşa edilmiş bir kültür varlığı olan Havran Belediyesi'nin mimari özelliklerini ve kültürel değerlerini tanımlayıp, tarihsel süreçte gerçekleşen müdahaleleri ve yapıdaki dönemleri gözlenebilen izler ve mimari çizim, eski harita ya da fotoğraf, gazete haberleri gibi arşiv belgeleri ve analogik karşılaştırma ile yorumlayarak belgelemek ve korunması için önerileri tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Birinci Ulusal Mimarlık Akımı; Balıkesir; havran; mimari mirasın belgelenmesi; koruma; restorasyon.

ABSTRACT

The First National Architectural Movement, also referred as “The National Architectural Renaissance” by the people of the era, which emerged in the political climate after the Second Constitutional Era of the Ottoman Empire and continued in the first years of the Republic, is an architectural configuration that connects new construction materials and techniques such as reinforced concrete, iron, and steel with the Classical Ottoman architectural elements and decorations such as dome, large eaves, arches, porticos. It can be said that the First National Architectural Movement, which began in the 1910s and continued until the 1930s and also reflects the nostalgia of Classical Ottoman architecture, is an expression of the ideological atmosphere shaped within the nationalist ideals. Construction of buildings showing the characteristics of the First National Architectural Movement continued in Ankara which was declared as the capital after the establishment of the Turkish Republic and in other Anatolian cities. Throughout the 1920s, it is known that less well-known examples of the movement, especially the government buildings, town halls, schools, banks and post offices were built in many Anatolian towns. The town hall in the Havran district of Balıkesir is a typical example built in small towns of the country, reflecting the characteristics of this movement. The article aims to define the architectural features and cultural values of the Town Hall of Havran, which is a cultural asset built with the characteristics of the First National Architectural Movement in the countryside, to document the historical interventions and periods in the building by interpreting the observed traces, architectural drawings, old maps, photographs, newspapers and archive documents, and also to discuss proposals for conservation.

Keywords: First National Architectural Movement; Balıkesir; Havran; documentation of architectural heritage; architectural conservation; restoration.

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nun II. Meşrutiyet sonrası dönüşen siyasi ikliminde ortaya çıkıp Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam eden I. Ulusal Mimarlık Akımı ya da o dönem yaşayanların verdikleri isimle "Milli Mimari Rönesansı", betonarme, demir ve çelik gibi yeni inşaat malzemeleri ve teknikleri ile klasik Osmanlı mimarisinden alınan kubbe, geniş çatı konsolları, kemer, portik, taçkapı gibi mimari unsurlar ile bezeme motiflerini birleştiren bir mimari biçimleniştir. Aslanoğlu (Aslanoğlu 2010: 30), 1910'larda başlayıp 1930'lara dek devam ettiğini belirttiği Klasik Osmanlı mimarlığına dönüşü yansıtan bu tutumun ulusçuluk idealleri içinde gelişen ideolojik ortamın bir sonucu olduğunu ve XIX. yüzyıl sonunda yapılarında Osmanlı mimarlık öğelerini uygulamaya çalışan A. Vallaury ve Jachmund gibi yabancıların tutumundan farklı bir anlayışla geliştiğini belirtmektedir. "*Yavuz (Yavuz 2009: 19), Vallaury ve Jachmund gibi yabancı mimarların yöresel etkiler altında gerçekleştirdikleri yapıların Batı seçmeciliğine göre biçimlenmiş kütleler üzerine eklenen Osmanlı ve Arap mimarisinden esinlenmiş yapı öğeleriyle garip bir mimari üslup kargaşası yarattığını ifade etmektedir.*"

XIX. yüzyıl Batı Dünyası'nda gözlenen klasik ve Gotik üslup canlandırmalarına benzer olarak başta İmparatorluk başkenti İstanbul'daki kamu binalarında gözlenen bu akım stilize edilmiş bir Osmanlı canlandırmacılığının (revivalizm) özelliklerini göstermektedir (Bozdoğan: 2001: 31- 33). Sözen ve Tapan'ın (Sözen ve Tapan 1973: 99), XIX. yüzyılın eklektik davranışlarının bir devamı olarak değerlendirdikleri bu akımın öncüleri Vedat ve Kemalettin Bey'lerdir. Eğitimlerini Batı ülkelerinde tamamlayan Vedat ve Kemalettin Bey'ler, Avrupa'da edindikleri seçmeci mimarlık yaklaşımını Türk tarihine dönük bir derlemecilikle uygulamaya koymuşlardır (Aslanoğlu, 2010: 30). İki öncü mimarın ortaya koydukları yapıtlarında çökmekte olan İmparatorluğun bunalımlı ortamında Türkçülük akımının coşkusuyla kudretli Osmanlı geçmişine duyulan özlemi gidermeye çalıştıkları söylenebilir (Yavuz 2009: 20). Özer (Özer 1964: 44), Vedat ve Kemalettin Bey'lerin XIX. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul'u istila ettiğini belirttiği eklektisist örnekler karşısında, evrensel form ithaline karşı, mimariyi Türkleştirmeye, millileştirmeye çabaladıklarını belirtmiştir. Akımın diğer önemli mimarları; Muzaffer, Arif Hikmet Koyunoğlu, Ahmet Kemal, Tahsin Sermet, Ali Talât, Fatih Ülkü, Hafî, Necmeddin Emre ve İtalyan Giulio Mongeri olarak sıralanmaktadır (Aslanoğlu 2010: 30).

Tanzimat Fermanı'nın ardından gerçekleştirilen reformların devletin idari yapılanma biçimini de dönüştürdüğünü ve Batılı anlamda ilk belediye

teşkilatlarının bu süreçte kurulmaya başlandığı bilinmektedir. 1857'de Galata-Beyoğlu Bölgesi'nden sorumlu olan VI. Daire-i Belediye'nin kurulmasıyla başlayan ilk yerel yönetim deneyimlerinin ilerleyen yıllarda giderek taşrada da yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir (Ortaylı 2012: 190). Ancak kurulan belediye örgütlenmelerinin, ekonomik gelirlerinin kısıtlı olması ve nitelikli personel yetersizliği gibi sorunlar nedeniyle kentler üzerindeki etkileri ve hizmetleri oldukça sınırlı kalmıştır (Ortaylı 2012: 189). Tekeli (Tekeli 2009: 18), Cumhuriyet'in kurulması ertesinde Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras bırakılan belediyeçilik deneyiminin oldukça zayıf olduğunu ifade etmektedir. Öyle ki Cumhuriyet'in kurulması ertesinde Lozan Barış Anlaşması ile belirlenen sınırlar içerisinde kalan belediyelerin yalnızca 20'sinde düzenli içme suyunun, 4'ünde elektrik tesisatının, 17'sinde mezbananın, 7'sinde spor alanlarının, 29'unda park ve bahçelerin ve 90'ında düzenli pazar yerinin olduğu aktarılmaktadır (Tekeli 2009: 20; Belediyeler Dergisi 1938: 27).

Cumhuriyeti kuran kadroların ülkeyi her anlamda "muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkarma" gayretinin ciddi altyapı sorunları ile karşı karşıya olan kentlerin çağdaş ulaşım ağlarıyla birbirine bağlanması ve belediyeçilik hizmetlerine kavuşturulmasını da içerdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Tanzimat'la başlayan yeni idari düzeninin gerekleri olan hükümet konağı, belediye sarayı, okul, banka, postane, karakol ve hastane ile yeni demiryolu hatları üzerindeki istasyon ve gar gibi kamu yapılarının inşasının Cumhuriyet'in ilanı sonrasında da sürdürüldüğü görülmektedir (Bozdoğan 2002: 54). Devletin kentleri modern bir kimliğe kavuşturma hedefinin bir yansıması olarak değerlendirilen bu tür yapıların mimari biçimlenişlerinde ise II. Meşrutiyet'le birlikte başlayan I. Ulusal Mimarlık akımının özellikleri benimsenmiştir. Batur, henüz siyasi ortamın tam anlamıyla oturmadığı bir dönemde, yönetim kadrolarının mimarlıktaki üslup seçimini henüz gündemlerine alamadığını ifade etmiştir (Batur 1983: 1382). Bu süreçte girilen imar faaliyetlerinin daha çok yeni başkent Ankara'ya odaklandığı görülmekle birlikte, taşradaki kentlerde de Osmanlı döneminde yapımına başlanan ancak çeşitli nedenlerle bitirilememiş pek çok yapının tamamlandığı ve ek olarak yenilerinin kent silüetlerine eklendiği görülmektedir.

I. Ulusal Mimarlık akımının en belirgin özellikleri; plan biçimlenişindeki simetri ve eksensellik, cephelerde anıtsal giriş portallerinin, açıklıklarda sivri kemer biçimlenişinin, çini panoların, Türk evini anımsatan çıkmaların ve bu çıkmaları taşıyan taş konsollarda mukarnas gibi bezeme detaylarının, çatılarda kubbenin, geniş saçakların ve saçak altlarında kalemişlerinin kullanımı şeklinde özetlenebilir. Taşıyıcı sistem ise

yapının bulunduğu çevrenin koşullarına göre değişkenlik göstermekle birlikte, genellikle kargir duvarlı, betonarme, ahşap ya da çelik döşemeli olarak kurgulanmıştır.

Balıkesir'in Havran ilçesinde bulunan Belediye Binası da bu akımın özelliklerini yansıtan taşrada inşa edilmiş tipik bir örnektir (Foto. 1). Bu makalenin amacı; taşrada az sayıda bulunan I. Ulusal Mimarlık akımı özellikleri ile inşa edilmiş bir kültür varlığı olan Havran Belediye Binası'nın mimari özelliklerini ve kültürel değerlerini tanımlayıp, tarihsel süreçte gerçekleşen müdahaleleri ve yapıdaki dönemleri, gözlenebilen izler ve mimari çizim, eski harita ya da fotoğraf, gazete haberleri gibi arşiv belgeleri ve analogik karşılaştırma ile yorumlayarak belgelemek ve korunması için önerileri tartışmaktır.

HAVRAN BELEDİYE BİNASI

Konum ve Tarihsel Süreç

Marmara Bölgesi'nin güneyinde Edremit Körfezi'ne doğru uzanan bir ova üzerine kurulan Havran ilçesi, Balıkesir il merkezinin yaklaşık 80 km. güneybatısında bulunmaktadır. Kuzeyde Yenice ve Bayramiç, batıda Edremit ve Burhaniye, doğuda ise İvrindi ilçeleri ile komşu olan Havran'ın Belediye Hizmet Binası, Cami-i Kebir Mahallesi'nde, Yılmaz Akpınar Bulvarı üzerinde Havran Çayı'nın yanında konumlanmaktadır (Foto. 2).

Fotoğraf 1. Havran Belediye Binası'ndan bir görünüm. / A view from the Havran Town Hall

Havran Belediye Hizmet Binası'nın yapım tarihine ilişkin kesin bir kaniya varılamamıştır. Mimarı hakkında herhangi bir belgeye ulaşılamayan yapıya dair T.C. Dahiliye Vekâleti Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü tarafından yayımlanan 1933 tarihli "Belediyeler" kitabında 1930'da çekilen bir fotoğrafına yer verilmiş ve yapım yılının 1927 olduğu aktarılmıştır (Foto. 3). Bu aktarımın yanı sıra dönemin belediye başkanı Fevzi Bey (1924-1928) ve belediye heyetinin yapının ön cephesinde

Fotoğraf 2. Havran Belediyesi Hizmet Binası'nın kent içindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı (Havran Belediyesi Arşivi). / Aerial photo showing the location of the Havran Town Hall in the city.

çektirdiği bir fotoğrafta tarih, 1926 olarak not edilmiştir (Foto. 4). Ancak bu iki fotoğraftan edinilen bilginin aksine Gıyas Yetkin (1939), yapının 1928 yılında inşa edildiğini belirtmektedir. Türk Dili Dergisi'nin Ocak 1929 tarihli sayısında ise yapının fotoğrafı "Güzel Havran'ın Belediye Dairesi" adıyla sunulmuştur. Tüm bu bilgilerden hareketle Havran Belediyesi Hizmet Binası'nın ilk inşa tarihinin Fevzi Bey'in belediye başkanlık dönemi olan 1924-28 yılları arasında olduğu sonucuna varılmıştır.

Fotoğraf 3. Havran Belediye Binası'nın 1930'lu yıllarda bir görünümü (T.C. Dahiliye Vekâleti Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü,1933). / A view of Havran Town Hall in 1930's (T. C. Dahiliye Vekâleti Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü, 1933).

Havran Belediye Binası'nın giriş eksenini tanımlayan sofa mekanının çatı örtüsü, diğer mekanlardan yüksekte tasarlanmıştır (Foto. 5). Belediye Arşivi'nden edinilen bilgilerle yapının 1954 yılında bir yangın geçirdiği ve söz konusu yangın sonrasındaki onarım çalışmalarında çatısının ve üst kat tavanlarının tamamen, ön cephesinin de büyük ölçüde değiştiği tespit edilmiştir (Foto. 6). Çatı onarımı sonrasında yapının orta kütlesi alçaltılarak yan küteller ile aynı yüksekliğe getirilmiştir. Belediye

Fotoğraf 4. Belediye Başkanı Fevzi Bey ve beraberindeki heyet (Özdemir, 2008: 131). / Mayor Fevzi Bey and the city councillors (Özdemir, 2008: 131).

Fotoğraf 5. 1940'lı yıllarda Havran Çayı'ndan Belediye Hizmet Binası'nın görünümü (Havran Belediyesi Arşivi). / A view of Town Hall from Havran River in 1940s.

Arşivi'ndeki ve Balıkesir İl Yıllığı'ndaki 1960'lı yıllara tarihlenen fotoğraflarda yangın sonrası gerçekleştirilen değişiklikler net bir biçimde görülebilmektedir. Aynı yüksekliğe getirilen kütlelerin üzerine betonarme bir plak atılarak çatının bu plak üzerinde yükseltilmesi, kargir bahçe duvarlarının kaldırılması ve özgün giriş basamaklarının yenilenmesi gibi müdahaleler ilk göze çarpan değişikliklerdir (Foto. 6).

1954 yangını sonrası gerçekleştirilen müdahalelerle 1990'lı yıllara gelen Havran Belediyesi Hizmet Binası, Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü'nün 17/12/1992 gün ve 2834 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescillenmiştir. 1995 yılı, Havran Belediyesi Hizmet Binası'nın tarihsel sürecindeki önemli dönüm noktalarından biridir. Söz konusu dönemde yapının Havran Çayı'na bakan güneydoğu cephesine, dönemin belediye başkanının isteği doğrultusunda mevcut kütlelerin yarısı büyüklüğünde betonarme yapım sistemi ile izinsiz bir ek yapılmıştır (Foto. 7-8). Yapılan izinsiz inşaatla ilişkin ihbarları değerlendiren Bursa KTVKK, 20/04/1995 gün ve 952 sayılı kararı ile Havran Belediyesi Hizmet Binası'na izinsiz ek bina inşaatının yapıldığının

Fotoğraf 6. Yapının yangın sonrası gerçekleştirilen onarımlar ertesindeki görünümü, 1960'lı yıllar (Havran Belediyesi Arşivi). / A view of Havran Town Hall in 1960s, after the repairs following the fire occurred in 1960's.

tespit edildiğini belirtmiş ve ilgilileri hakkında yasal soruşturma başlatılmasını istemiştir. T.C. Havran Cumhuriyet Başsavcılığı'na iletilen konu hakkında Başsavcılığın yaptığı değerlendirmede sanık belediye başkanının 2863 sayılı yasanın ilgili maddesini ihlal ederek suçunun sabit olduğunun anlaşıldığı ancak sanığın üzerine atılı suçtan dolayı tahkikatın "Memurun Muhakemat Kanunu" hükümlerine göre ilgili idare tarafından yapılması gerektiği gerekçesiyle görevsizlik kararı verdiği görülmektedir.

Fotoğraf 7. İzinsiz ek yapı inşaatı sürerken çekilmiş bir fotoğraf (Balıkesir KVKBK Arşivi). / The photo taken while the construction of the addition without legal permission. (The Archive of Balıkesir Conservation Board).

Ek birimin inşası sırasında güneydoğu (arka) cephesinin özgün duvarının kimi bölümleri ve doğramaları yıkılmıştır. Bursa KTVKK tarafından yapılan suç duyurusunun ardından Belediye'nin çeşitli tarihlere yapılan izinsiz müdahaleleri de kapsayacak nitelikte rölöveler hazırlayarak Kurul'a ilettiği ve bu çizimlerin

Fotoğraf 8a. Yapıya izinsiz eklenen nitelsiz ek kısımdan görünüm (Balıkesir KVKBK Arşivi). / Views from unqualified illegal additions (Archive of Balıkesir Conservation Board).

Fotoğraf 8b. Yapıya izinsiz eklenen kısımdan görünüm (Balıkesir KVKBK Arşivi). / Photograph 8b. Views from illegal additions (Archive of Balıkesir Conservation Board).

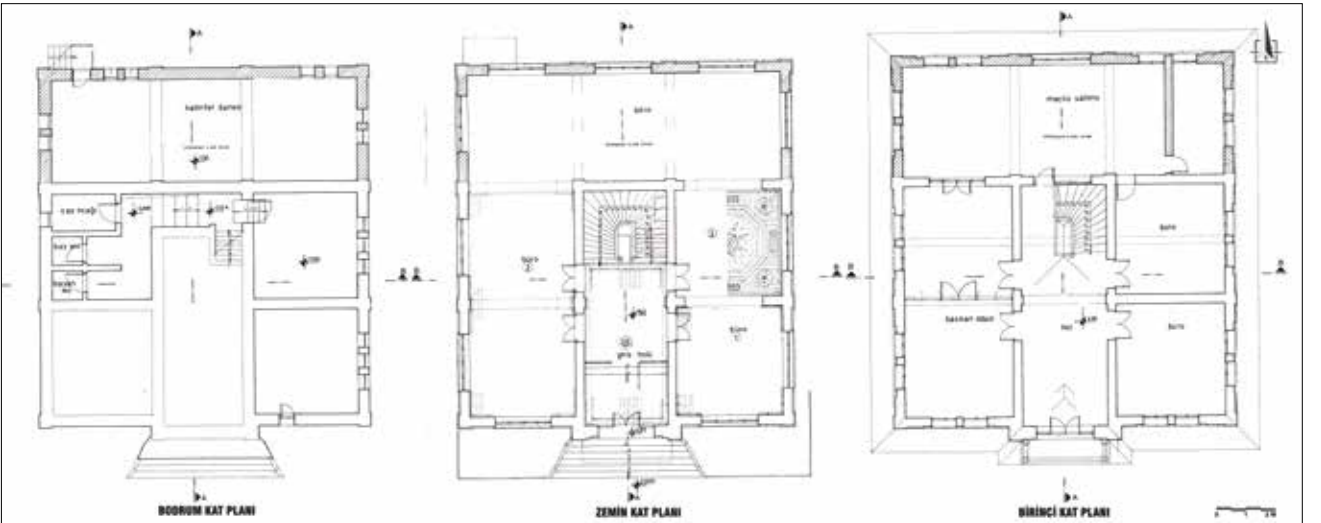
01/03/1996 gün 4950 sayılı karar ile onaylandığı görülmektedir. Rölöve çizimlerinin dönemin belediye başkanı'nın imzası ve belediye teknik imkanlarıyla hazırlandığı notuyla Kurul'a iletildiği ve bir proje müellifinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

1996 tarihinde onaylanan rölöve çizimleri incelendiğinde yapıya eklenen kütle bodrum kat da dahil olmak üzere üç kat boyunca inşa edildiği tespit edilmiştir. Bodrum katta bu kısım, kalorifer dairesi olarak işlevlendirilmiştir. Projede bu kata girişin yapının arka cephesinden basamaklarla inilerek sağlandığı anlaşılmaktadır. Günümüzde üç ayrı mekana bölünen bu kısmın, inşa edildiği ilk zamanlarda tek bir mekan olduğu görülmektedir. Ayrıca günümüzde mevcut olan ve yapının sağ ve orta kısmında yer alan depo mekanlarının sonradan oluşturulduğu anlaşılmıştır (Şek. 1).

Zemin kat incelendiğinde ise ek kısımda bulunan büro mekanının tek bir mekan olarak inşa edildiği, günümüzde bu mekanda bulunan plastik doğramalı bölücü elemanların daha sonradan eklendiği, özgün mekandaki arka duvarlar yıkılarak ek bölüme geçişlerin açıldığı ve sağ kısımda bulunan özgün büro mekanları arasındaki duvarın kaldırıldığı gözlemlenmiştir (Şek. 1). Bunların dışında iç meknlara dair büyük değişimlerin olmadığı anlaşılmaktadır.

Birinci katta ek kısım meclis salonu olarak işlevlendirilmiştir. Ancak günümüzde bu mekan başkan odası olarak kullanılmaktadır. Özgün çalışma meknlarından ve sofadan bu mekana girişler açılmıştır. Ayrıca bir ıslak hacim düzenlemesi gerçekleştirilmiştir.

Cephelerde ek bölümün özgün cephe düzenine benzetilerek yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu çabanın dönemin belediye başkanına açılan soruşturmada, bir savunma unsuru olarak ön plana çıkarılmaya çalışıldığı

Şekil 1. 01/03/1996 gün ve 4950 sayılı karar uyarınca Bursa KTVKBK tarafından onaylanan plan rölöveleri (Balıkesir KVKBK Arşivi). / Plan surveys approved by Bursa Conservation Board with the decision dated 01/03/1996 and numbered 4950 (Balıkesir Conservation Board).

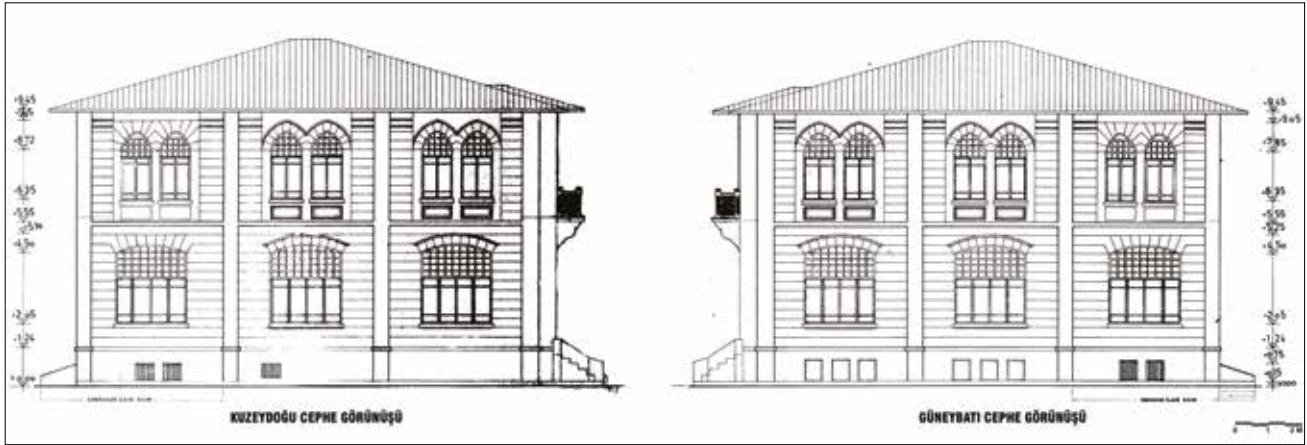
BALIKESİR'DE I. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ'NE AİT BİR KAMU YAPISI: HAVRAN BELEDİYE BİNASI

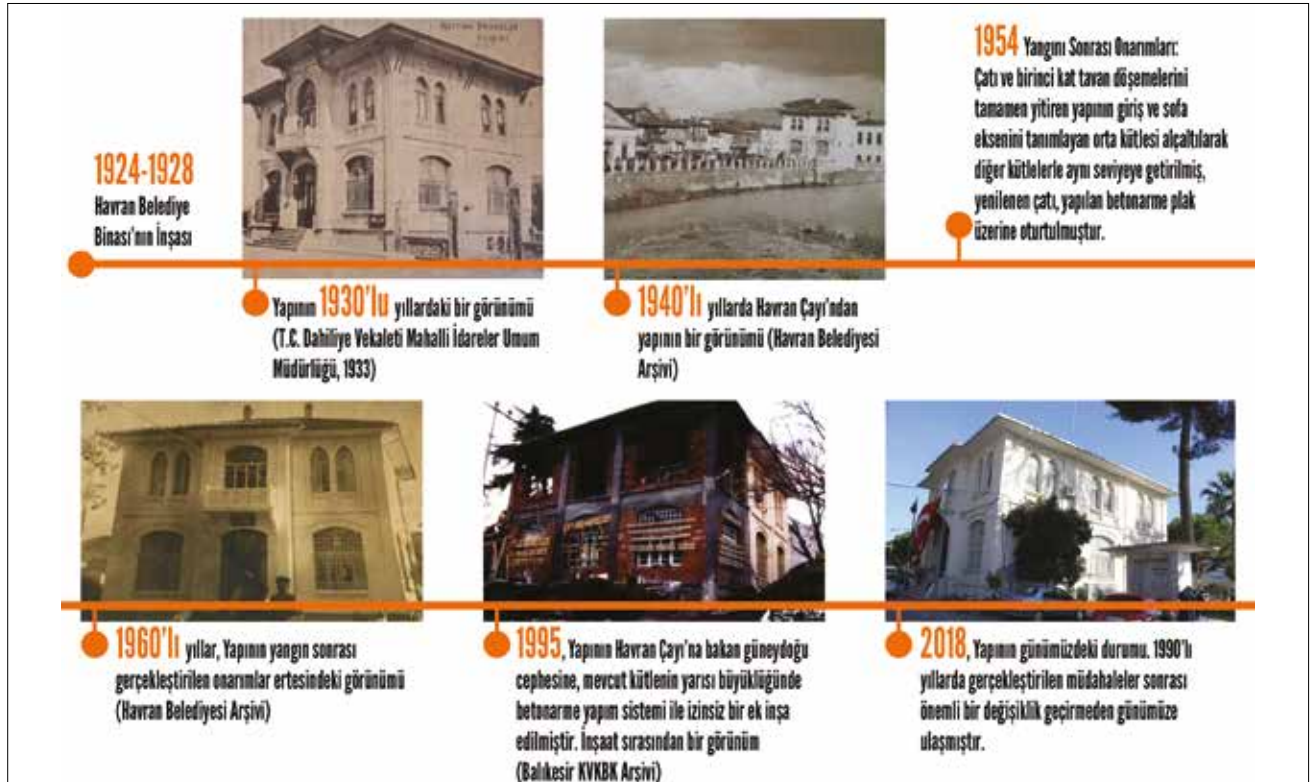
Fotoğraf 9. Güneybatı cephesinde eklenen bölümün özgün yapıdan farklılığının izlenebildiği bir fotoğraf. / A photograph from southwestern facade in which the difference between the illegal additions and the original building can be seen.

belgelerden takip edilebilmektedir. Bu bölümde zemin kat ve birinci kattaki pencere düzenleri özgün kısımla benzer şekilde kurgulanmaya çalışılmıştır. Ancak özgün ve ek kısım arasındaki dil farkı, pencere sövelerinin olmayışı, derz dizgisinin özensizliği gibi çeşitli bezeme unsurlarında kendini göstermektedir (Foto. 9; Şek. 2).

Havran Belediye Binası'nın yaklaşık bir asırlık geçmişindeki önemli kırılma noktalarını; ilk yapım dönemi, 1954 yangını ve sonrasında gerçekleştirilen onarımlar, 1992'de kültür varlığı olarak tescil edilmesi, 1995 yılında gerçekleştirilen izinsiz ek inşaatlar ve günümüz uygulamaları olmak üzere sıralamak mümkündür (Tablo 1).

Şekil 2. 1996 yılı Kurul onaylı kuzeydoğu ve güneybatı cephe röleveleri (Balıkesir KVKBK Arşivi). / Survey drawings of northeast and southwest façades approved by Conservation Board (Archive of Balıkesir Conservation Board).

Tablo 1. Havran Belediye Binası'nın tarihsel dönemleri. / The historical periods of the Havran Town Hall.

Gerçekleştirilen müdahalelerin özgün iç mekan kurgusuna da yansıdığı görülmekle birlikte zemin katta, sofa ve güneybatı yönündeki mekanların ahşap tavanları, üzeri başka bir malzemeyle kapatılmış olsa da zemin ve birinci katların ahşap döşemeleri, birinci katta balkonun zemin döşemeleri, üst kata ulaşımı sağlayan ahşap merdiven, ahşap kapı ve pencere doğramaları gibi birçok yapı elemanının ilk yapım dönemine ait olduğu kolaylıkla anlaşılabilir. Çok sınırlı sayıda olmakla birlikte iç mekanlara dair ulaşılabilen birkaç fotoğraf da bu kanıyı desteklemektedir (Foto. 10a/10b).

Fotoğraf 10a. Özgün Ahşap Merdiven (Havran Belediyesi ve Balıkesir KVKBK Arşivleri). / *Authentic timber stair (The Archives of Havran Municipality and Balıkesir Conservation Board).*

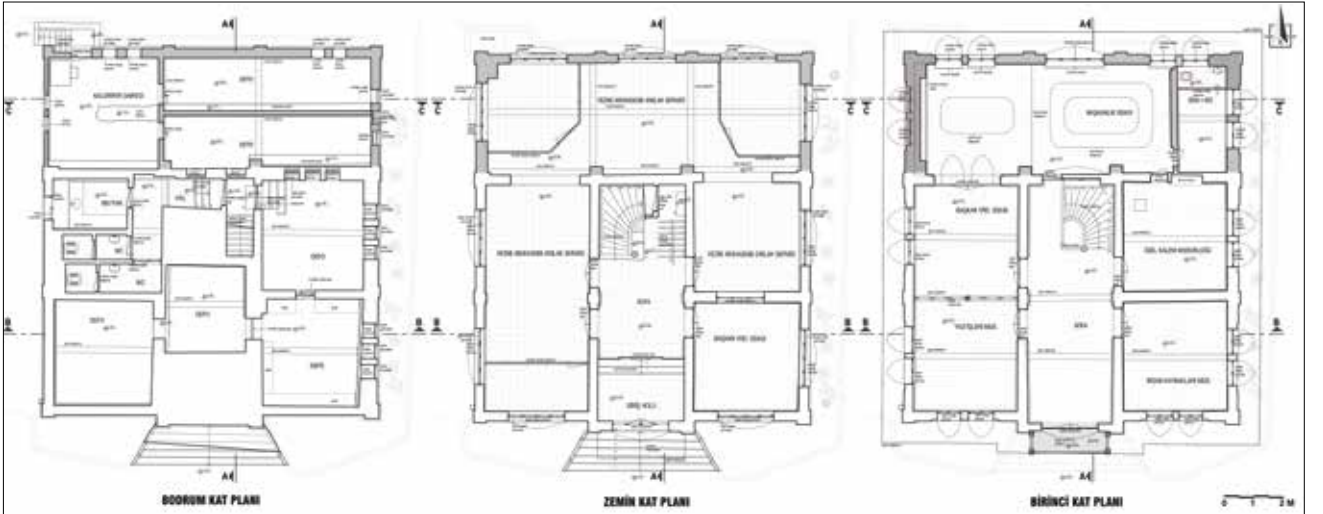
2018 Yılı Rölöve Tespitleri

Plan Özellikleri

Belediye Hizmet Binası, bodrum kat dahil olmak üzere toplam üç kattan oluşmaktadır. Simetrik bir plan düzenine sahip yapıya giriş, altı adet mermer basamakla sağlanmaktadır (Şek. 3; Foto. 11a). Giriş sofasının ve üst kata ulaşımı sağlayan ahşap merdivenin bulunduğu geçiş mekanı, cephede çalışma alanlarının bulunduğu birimlerden dışarı taşırılarak vurgulanmıştır. I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın karakteristik özelliklerini yansıtan cephe biçimlenişinden kemerli pencere düzenleri, üst kat balkonunun altındaki taş konsollarda bezemeler, geometrik desenli mermer korkuluk ve geniş saçak kullanımı gibi izler kolaylıkla okunabilmektedir. Vurgulanan giriş mekanındaki basık kemerli ahşap kapı, sofaya açılmaktadır. Sofanın iki ekseninden çalışma mekanlarına ulaşılmaktadır.

Fotoğraf 10b. Karosiman Döşeme Kaplaması (Havran Belediyesi ve Balıkesir KVKBK Arşivleri). / *The original floor tile covering (Archives of Havran Municipality and Balıkesir Conservation Board).*

Şekil 3. Bodrum, zemin ve birinci kat plan rölemleri. / *Basement, ground and first floors' plan surveys.*

Fotoğraf 11a. Yapıya girişi sağlayan basamaklar / *The main entrance stairs of the building.*

Fotoğraf 11b. Zemindeki sofada yer alan özgün ahşap merdiven / *The original timber stair on the ground floor hall.*

1990'lı yıllarda eklenen bölüm dışında kalan mekanlardaki özgün tavan biçimlenişinin korunarak günümüze ulaştığı görülmektedir (Foto. 12a,12b; Şek. 4). Benzer biçimde ahşap pencere doğramaları, demir korkuluklar ve ahşap kapılar da özgünlüğünü korumuştur. Ek bölüme geçiş için ise yapının özgün arka duvarı yıkılıp boşluklar açılmıştır. Oluşturulan yeni mekanların bazı bölümlerine PVC doğrama ile ayrıştırılmış kapalı mekanlar eklenmiştir. Bu bölümde duvarlarda kullanılan ahşap kaplamaların ve zemindeki seramik kaplamaların özgün olmadığı kolaylıkla anlaşılabilir. Kimi mekanların duvarlarında özgün döneme ait süpürgeliklerin izlerine rastlanmıştır. Düşey sirkülasyon, sofanın arka kısmında bulunan özgün ahşap merdivenle sağlanmaktadır (Foto. 11b). Korkulukları değiştirilmeden günümüze ulaşan bu

Fotoğraf 12a. Zemin katta bulunan özgün tavanlardan bezeme detayları. / *A detail from original ceiling in the ground floor.*

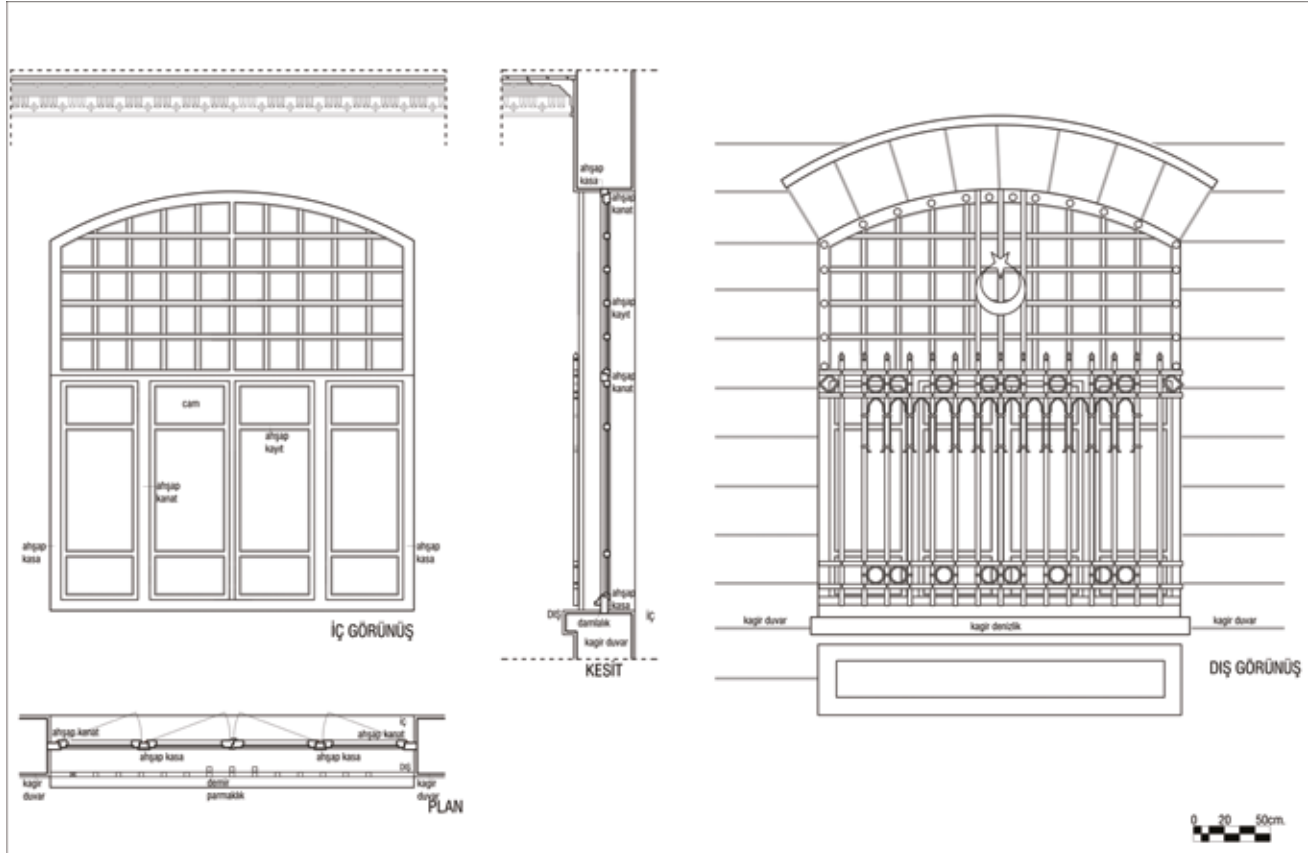
Fotoğraf 12b. Zemin katta bulunan özgün tavanlardan bezeme detayları. / *An ornament detail of a ceiling in ground floor.*

merdivenin üzeri nitelsiz bir ahşap kaplama ile değiştirilmiştir. Üst kata ulaşan merdivenin yanında ise bodrum kata inen yerinde dökme mozaik basamaklar yer almaktadır. Birinci kata çıkan merdivenin altında kalan boşlukta sofanın özgün karosiman döşeme kaplamasının kalıntıları tespit edilmiştir (Foto. 10b). Beyaz bir zemin üzerine kırmızı ve yeşil tonlardan oluşturulan karosiman döşeme kaplaması, bir tomurcuk ve bu tomurcuktan çıkan yapraklarla oluşturulmuş bir desene sahiptir. Zemin katta yaklaşık 240 cm genişliğinde basık kemerli olarak tasarlanmış ahşap pencereler, özgünlüğünü koruyarak günümüze ulaşmıştır (Şek. 5).

Birinci katın plan şeması zemin katla aynı düzende, simetriktir (Şek. 3). Farklılaşan tek özellik sofanın ön cephe duvarına giriş kapısının tam üzerine denk gelecek şekilde bir balkon konumlandırılmış olmasıdır. Çıkmanın zemininde, zemin katta izlerine ulaşılan özgün karosiman kaplamasının tekrar edildiği görülmektedir.

Şekil 4. Bodrum, zemin ve birinci kat tavan planları rölövesi. / *The ceiling plan surveys of basement, ground, and first floor.*

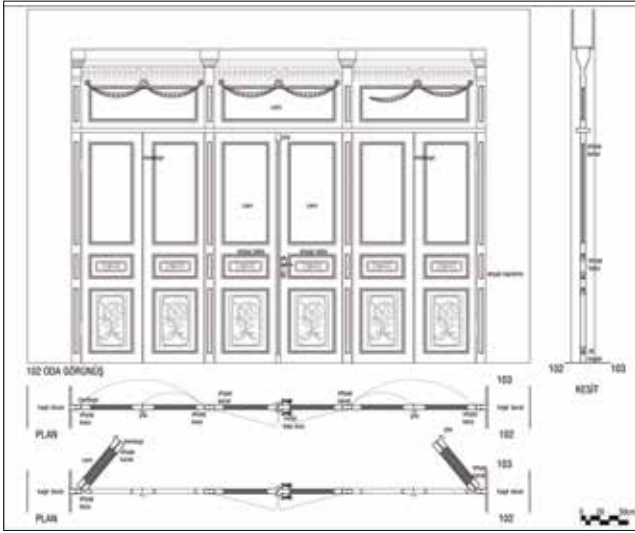
Şekil 5. Zemin katta yer alan özgün ahşap pencere detayı. / *A detail drawing of an original wooden window in ground floor.*

Üst kattaki diğer mekanların zemin kaplamaları ise değiştirilmiştir (Foto. 13). Ek birime geçiş, bitişindeki odalardan ve sofadan kapı açılarak sağlanmıştır (Foto. 11b). Bu bölüm inşa edilmeden önce var olan arka cephe pencere doğraması, kaldırılmamış, ön tarafa duvar eklenerek muhafaza edilmiştir. Benzer biçimde arka duvarda özgün pencere doğramalarının izleri de görülebilmektedir. Bu katta da ek mekanlar dışında

kalan bölümlerdeki ahşap kapı ve pencere doğramaları korunmuştur. Bu doğramalar arasında yapının ilk yapım döneminde belediye başkanı odası ile meclis salonunu gerektiğinde ayıran gerektiğinde ise birleştiren özgün ahşap doğrama, ahşap işçiliği ve detaylardaki titizliği ile dikkat çekicidir (Şek. 6).

Fotoğraf 13. Birinci katın değiştirilen zemin döşeme kaplaması ve ek birime geçişi sağlayan kapı. / The changed floor coverings of the first floor and the door allows entering to the additional unit.

Şekil 6. Belediye başkanı makam odası ve meclis salonu arasındaki özgün ahşap doğrama detayı. / The authentic wooden door between the mayor's room and assembly hall.

Yapının bodrum katına sekiz adet dökme mozaikten oluşturulmuş basamakla inilmektedir. Özgün döşemesi betonarme olan bu katın kullanım biçimi, depolar ve ıslak hacimlerden oluşmaktadır. Üzeri niteliksiz beton bir döşeme ile kapatılan özgün karosiman kaplamanın kalıntısı depo mekanına girişte görülebilmektedir. Depolar, sıvasız ve boyasız duvarlardan ve beton döşemelerden oluşmaktadır. İç duvar örgüsünde, özellikle sonradan açılan mekanlarda, tuğlalardaki karakter değişikliği fark edilmekte ve özgün tuğlalar ayırt edilebilmektedir. Ayrıca temel yüksekliği de bu mekanlarda görülebilmektedir. Islak hacimlerde ise özgün kapı ve pencere doğramaları, döşeme kaplamaları ve mekan kurgusu değiştirilmiştir. Ayrıca pencere boşluklarında da değişiklikler yapıldığı tespit edilmiştir. Ek bölümde ise bu kata giriş yapının arka cephesinden inilen basamaklarla sağlanmıştır. Kalorifer dairesi ve arşiv olarak kullanılan bu bölümün özgün

yapıdan bağımsız kurgulanması arka cephenin bu kat seviyesinde yıkılmadan günümüze ulaşmasını sağlamıştır. Mekanda, sonradan tuğla örülerek kapatılan özgün pencere boşlukları görülebilmektedir.

Cephe Özellikleri

Havran Belediye Binası'nın cepheleri, I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Cephe düzenindeki simetri, kapı ve pencere kemerlerinin biçimlenişi, demir parmaklıklardaki ay-yıldız motifleri ve çeşitli bezeme unsurları bu akımın özelliklerine referans vermektedir. Ön cephe, simetrik olacak biçimde üç bölüm olarak düzenlenmiş, sofa mekanı bütün katlarda öne çıkarılarak vurgulanmıştır (Şek. 7). Birinci katta ana giriş kapısının hemen üzerine konumlandırılan çıkma, payandalar ile desteklenmiştir. Balkona çıkış kapısı da ana giriş kapısı ile aynı karakterde, basık kemerli olarak düzenlenmiştir. Balkon kapısının iki yanında bulunan pencereler, zemin kattaki pencere düzeninden farklılaşarak birbirine yakın iki adet sivri kemerli olacak şekilde kurgulanmıştır. Çıkmanın mermer korkulukları geometrik desenlerle bezenmiştir. Zemin ve birinci kattaki pencere üzerlerinde bulunan söveler ve denizlikler aynı karakterdedir (Şek. 7).

Kuzeybatı ve güneydoğu cephelerinde de ön cephede olduğu gibi simetrik bir düzen hakimdir. Zemin katta basık kemerli geniş pencereler varken, birinci katta pencere düzeni düşey hizayı koruyan ikili ve sivri kemerli pencerelere dönüşmüştür. Yapının güneydoğusuna izinsiz olarak eklenen bölümün pencere düzeni ve biçimlenişi özgün kısım ile benzer şekilde oluşturulmaya çalışılmışsa da iki bölüm arasında pencere üzerinde bulunan sövelerdeki ve sıva üzerine uygulanmış derz düzenindeki farklılıklar, göze çarpmaktadır (Şek. 7-8).

Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı

Duvarları kargir olan yapının bodrum kat döşemesi betonarme, üst katlar ise ahşap kirişlemelidir. Yaklaşık 40 cm kalınlığında inşa edilen duvarlar, kireç harçlı sıva ile sıvanmıştır. 1990'lı yıllarda eklenen bölümün taşıyıcı sistemi betonarme olup, duvar örgüsünde delikli tuğla kullanıldığı bilinmektedir. Tavan kaplamalarından iki yönde kullanıldığı anlaşılan ahşap kirişlerin ortalama kesitleri 8-10/10 cm dir. Günümüzdeki kırma çatı, yapıya sonraki yıllarda eklenen betonarme plak üzerine oturtulmuştur.

Şekil 7. Kuzeybatı (ön) ve Güneydoğu (arka) cephe rölevelleri. / Survey drawings of northwest (front) and southeast (back) elevations.

Şekil 8. Güneybatı(sağ yan) ve kuzeydoğu(sol yan) cepheleri rölevelleri. / Survey drawings of southwest (right) and northeast (left) elevations.

ANALJİK KARŞILAŞTIRMA

Tanzimat'la başlayan reform sürecinde oluşturulmaya çalışılan yeni idari düzenin gerekleri olarak yapımına Cumhuriyet döneminde de devam edilen belediye sarayı ve hükümet konağı gibi kamu yönetim yapılarının mimari biçimlenişlerine devletin taşradaki temsiliyeti ve geleceğin modern kentlerini yaratma arzusuyla özel bir önem gösterildiği bilinmektedir. Bir tür iktidar göstergesi olarak da değerlendirilebilecek bu yapıların tasarımlarında geç Osmanlı döneminde olduğu gibi Cumhuriyet'in ilk yıllarında da I. Ulusal Mimarlık akımı gözetilmiştir. Kimi kentlerde bu tür yapıların bir meydan çevresinde konumlandırılarak bir yönetim merkezi şeklinde kurgulandığı görülmektedir. Yapıların inşa edildikleri kentlerin statüsüne göre boyutlarının ve mekan sayılarının değişkenlik gösterdiği söylenebilir. Kızıldere (Kızıldere 2005: 49), bu tür binaların genellikle birbirine çok yakın plan ve bezeme programı içinde yapıldıklarını ve en tipik olan örneklerin Fatih ve Kadıköy Belediye Binaları olduğunu ifade etmektedir.

İstanbul'daki örneklere göre daha mütevazı boyutlarda olan Havran Belediye Binası hakkında sağlıklı bir restitüsyon önerisi geliştirebilmesi için göz önünde bulundurulması gerekli verilerden biri de kuşkusuz yapının I. Ulusal Mimarlık akımı gözetilerek inşa edilmiş diğer kamu yönetimi yapıları ile benzerliklerini ve farklılıklarını irdeleyen analogik değerlendirmelerdir. Bu bağlamda Havran kentiyle benzer koşullara sahip Amasya, Afyonkarahisar, Kastamonu, Tokat, Isparta, Karamürsel, Yayladağı, Babaeski gibi Anadolu kentlerindeki belediye binaları ve hükümet konakları ile özellikle vilayet merkezi olan Balıkesir'deki örnekler karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir (Tablo 2). Ek olarak akımın yerel yönetim yapıları için tipik örnekleri olarak değerlendirilen Fatih ve Kadıköy Belediye Binaları da karşılaştırma kapsamına alınmıştır. Söz konusu yapıların yapım tarihi aralığı 1908 ile 1928 arasındadır. Bu yapılar arasında yer alan Kastamonu ve Amasya Belediye Binaları'nın yapımına Osmanlı döneminde başlandığı ancak inşaatların ancak Cumhuriyet döneminde tamamlanabildiği bilinmektedir. Yapım tekniği ve malzeme kullanımı tercihlerinde

BALIKESİR'DE I. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ'NE AİT BİR KAMU YAPISI: HAVRAN BELEDİYE BİNASI

Yapı Künyesi	Fotoğraf	Fotoğraf/ Giriş Kat Plan Şeması	Yapı Künyesi	Fotoğraf	Fotoğraf/ Giriş Kat Plan Şeması
KASTAMONU BELEDİYE BİNASI Yapım yılı: 1926-1924 Yapım Tekniği: Kargir + Ahşap dök.			KARAMÜRSEL BELEDİYE BİNASI Yapım yılı: 1927 Yapım Tekniği: Kargir + Ahşap dök.		
BALIKESİR VALİ KONAĞI Yapım yılı: 1926-1928 Yapım Tekniği: Kargir + Betonarme dök.			KADIKÖY BELEDİYE BİNASI Yapım yılı: 1913 Mimar: Yervant TERZİYAN Yapım Tekniği: Kargir + Betonarme dök.		
AMASYA BELEDİYE BİNASI Yapım yılı: 1910 - 1923 Yapım Tekniği: Kargir + Betonarme dök.			FATİH BELEDİYE BİNASI Yapım yılı: 1913 Mimar: Yervant TERZİYAN Yapım Tekniği: Kargir + Betonarme dök.		
AFYONKARAHİSAR BELEDİYE BİNASI Yapım yılı: 1910-1922 Yapım Tekniği: Kargir + Betonarme dök.			TOKAT BELEDİYE BİNASI Yapım yılı: 1910-1922 (Bir kat alınarak yeniden yapılmış ve iç mekan değiştirilmiştir) Yapım Tekniği: Kargir + Betonarme dök.		
BALIKESİR BELEDİYE BİNASI (mevcut değil) Yapım yılı: 1908 Yapım Tekniği: Kargir + Betonarme dök.			YAYLADAĞI (HATAY) HÜKÜMET KONAĞI Yapım yılı: 20 yıl'lık çeyreği Yapım Tekniği: Kargir + Ahşap dök.		
ISPARTA BELEDİYE BİNASI (mevcut değil) Yapım yılı: 1925 Yapım Tekniği: Kargir + Ahşap dök.			BABAESKİ BELEDİYE BİNASI (mevcut değil) Yapım yılı: 1914 Yapım Tekniği: Kargir + Ahşap dök.		

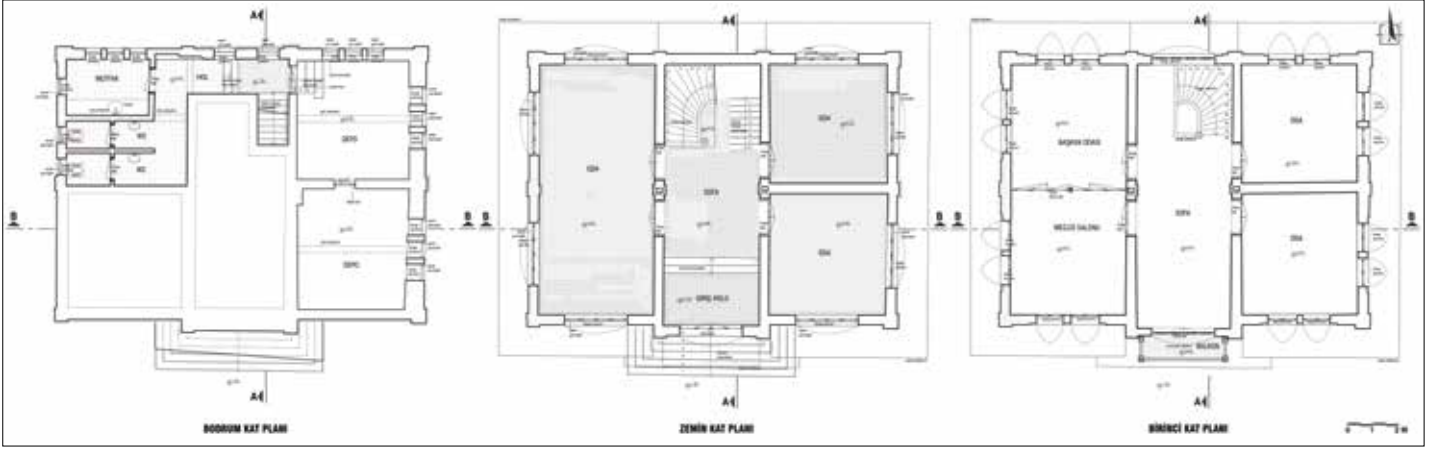
Tablo 2. Analojik karşılaştırma kapsamında incelenen kamu yapıları. / The state buildings examined within the scope of analogical comparison.

duvarların büyük oranda tuğla ya da taş malzeme kullanılarak kargir olarak, döşemelerin ahşap kirişli ya da betonarme olarak, çatıların ise ahşap iskeletli olarak inşa edildiği görülmektedir.

İncelenen kamu yapılarının plan karakteristiklerini oluşturan en önemli öğeler, sofa ve çalışma mekanlarıdır. Kimi örneklerde anıtsal merdivenlerle vurgulanan giriş aksları, etrafında çalışma odalarının simetrik olarak konumlandırıldığı sofa mekanını tanımlamaktadır. Havran Belediye Binası'nın plan şemasında görülen eksensellik, simetri ve sofanın merkezi konumu tüm yapılarda büyük oranda tekrar etmekte ancak sofadan üst kata ulaşan merdivenin girişi karşılayacak şekilde konumlandırılması, Amasya ve Kastamonu

belediye binalarında farklılaşmıştır (Tablo 2). Bu yapılarda merdivenler, orta aksa açılan yan yüzeylerde çözümlenmiştir. Yatay sirkülasyon ise genellikle simetri aksına dik olarak sofadan sağlanmaktadır.

Büyük oranda girişlerin sağlandığı sofa mekanı, kütle kompozisyonunda yan birimlere göre daha yüksek tutulmuş, kimi örneklerde kapalı kim örneklerde ise üzeri bezemeli konsollarla taşıtılan açık çıkmalar ya da balkonlarla vurgulanmıştır. Balıkesir Vali ve Yayladağı Hükümet Konakları ile Havran, Tokat, Babaeski, Karamürsel, Fatih ve Kadıköy Belediye binalarının ön cephelerinde balkon bulunmaktadır (Tablo 2).

Şekil 9. Bodrum, zemin ve birinci kat planları restitüsyon önerisi. / The restitution proposals for the basement, ground, and first floor plans.

Kastamonu Belediye Binası'nda sofa aksı çalışma mekanlarına göre geride bırakılarak diğer tasarımlardan ayrılmaktadır. Tokat, Isparta, Amasya ve Afyonkarahisar Belediye Binaları'nda ise sofa mekanları iki kat boyunca yükseltilmiştir. Isparta ve Babaeski Belediye Binaları'nın sofa mekanları diğerlerinden farklı olarak kubbe ile sonlandırılmıştır (Tablo 2). Sofa aksının yükseltilerek iki yönden terasa açıldığı çatı katı ile birlikte üç katlı tasarlanmış olan Balıkesir Belediye ve Vali Konağı binaları dışındaki tüm yapılar iki kat yüksekliğindedir. Kütle biçimlenişinde simetriyi de tanımlayan giriş hacminin yüksek bir kütle ile sonlandırılması, Osmanlı ve Selçuklu mimarisinde görülen portalleri andırmaktadır.

Havran, Karamürsel, Kastamonu, Afyonkarahisar, Fatih, Kadıköy Belediye binalarının ve Balıkesir Vali Konağı'nın cephe biçimlenişinde göze çarpan özelliklerden biri de zemin ve birinci katların pencere düzenlerinin farklılaştırılmasıdır. Üst katlarda sivri kemerli ya da düz atkılı olarak ikiye bölünen pencereler, zemin katta birleştirilerek daha basık kemerli ya da düz atkılı tek bir pencere kullanılarak biçimlendirilmiştir. Amasya, Fatih ve Kadıköy Belediye Binaları'nın kimi cephelerinde ise üst katta kemerli olarak tasarlanan pencere düzenlerinin alt katta düz atkılı olarak kurgulandığı gözlenmiştir. Ahşap taşıyıcı sistemine sahip çatılar ikili ahşap furuşlara taşıtılan geniş bir saçakla sonlandırılmıştır. Amasya, Fatih ve Kadıköy belediye binalarının yüksek tutulan giriş aksları çatı düzleminde de devam ettirilerek bir parapet gibi önde bırakılmıştır. Amasya Belediye binasının bu bölümünde bir de saat yer almaktadır (Tablo 2).

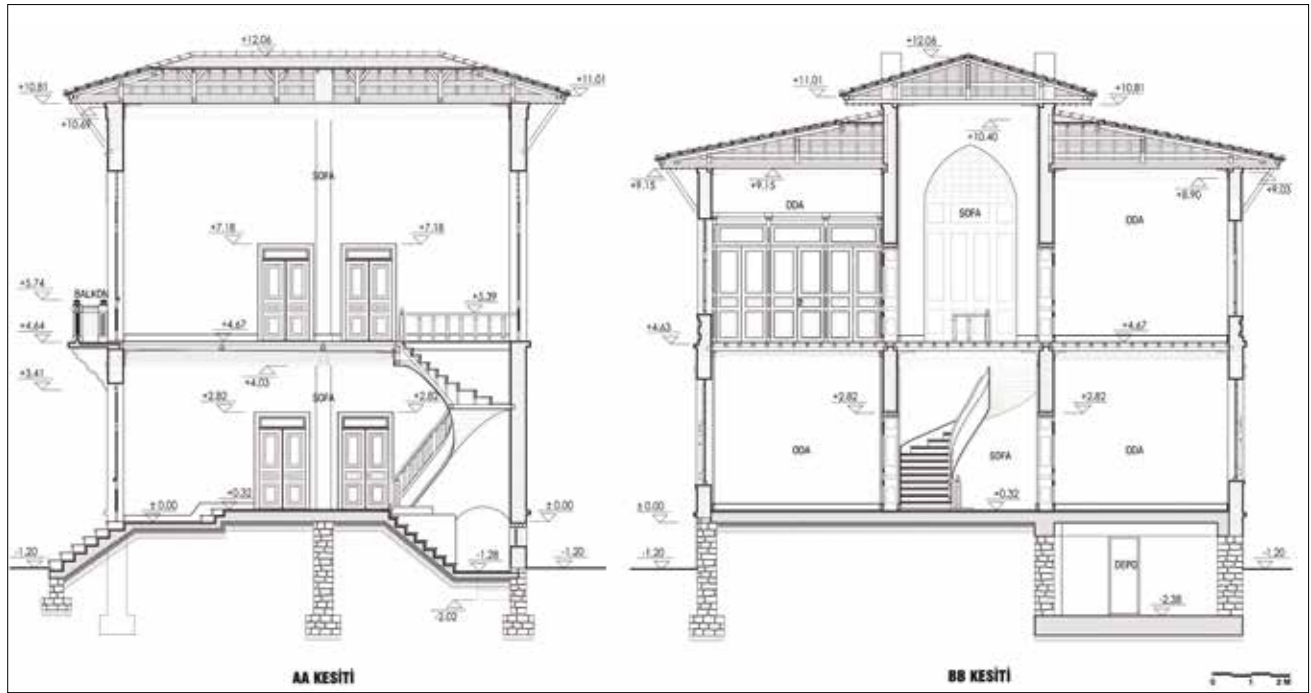
Analojik karşılaştırmalardan ve yapının eski fotoğraflarından da anlaşıldığı üzere Havran Belediye Binası Birinci Ulusal Mimarlık akımının karakteristik özelliklerini göstermektedir. Simetrik plan kurgusu, giriş cephesinin bir çıkmayla ve yüksek tutularak vurgulanması, bezemeli ve sivri kemerli açıklıkları ve kullanılan yapım tekniği gibi özellikleriyle akımın diğer uygulanmış örnekleriyle büyük benzerlikler göstermektedir.

RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

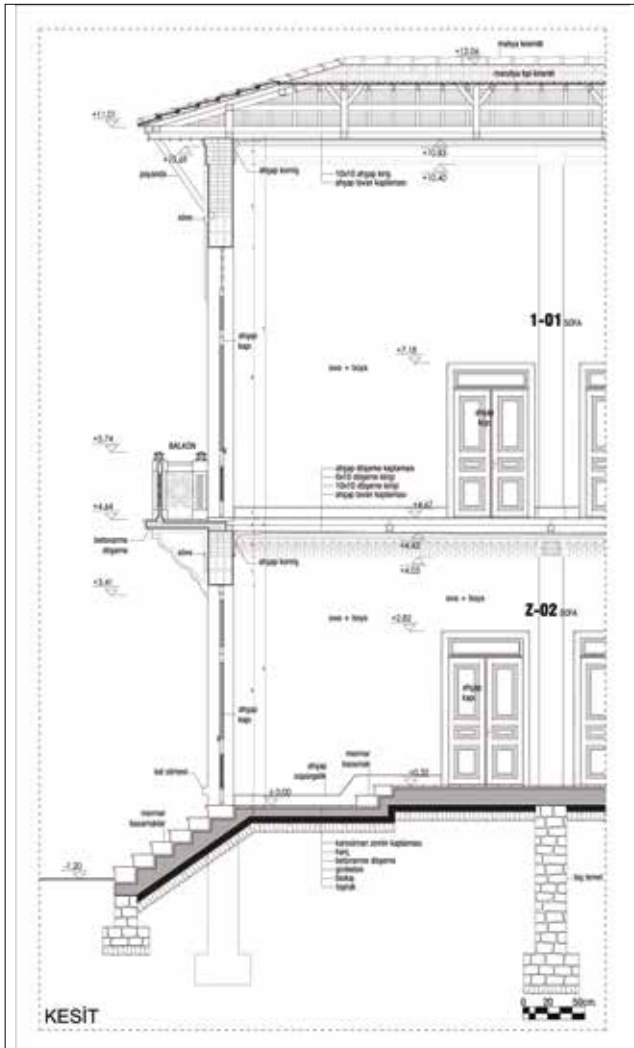
Yapının özgün durumunu anlatan fotoğraflar incelendiğinde (Foto. 3, 4, 5); bodrum, zemin ve birinci kat olmak üzere toplam üç kattan oluştuğu görülmektedir. Simetrik bir plan ve cephe düzenine sahip olan yapıya geçmişte yol kotundan altı adet mermer basamak ile basık kemerli ana giriş kapısından ulaşılmaktadır. Aynı basık kemerli biçimleniş, yapının zemin kat pencerelerinde de görülmektedir. Ana giriş kapısının her iki yanında birer, yan cephelerde ise ikişer adet pencere bulunmaktadır. Birinci kata yapının yükselen orta kütesinin arka kısmından ahşap bir merdivenle ulaşılmaktadır. Yan kütlelerden daha yüksek olduğu görülen orta kütlede, yapının ön cephesine sivri kemerli ahşap bir kapı ile geçilen bir balkon konumlandırılmıştır (Foto. 3). Birinci kattaki pencere düzeni zemin kattakinden farklı olarak, sivri kemerli iki pencerenin yan yana konumlanmasıyla oluşturulmuştur. Zemin kattaki simetrik pencere düzeni bu katta da uygulanmış ve pencereler iki katta birbirlerini hizalayacak şekilde konumlandırılmıştır. Bodrum kattaki pencereler de diğer katlardaki pencere hizalarını izlemiş ancak biçimlenişleri kare formunda oluşturulmuştur.

Yapının özgün döşeme kaplaması günümüze ulaşamamıştır. Ancak zemin katta merdivenin olduğu alanın bir kısmında ve balkonda özgün karosiman kaplamalara rastlanmaktadır (Foto. 10b). Özgün iç kapılar ve zemin kattaki zengin ahşap tavan işçiliği günümüze kadar korunarak gelebilmiştir. Ancak yangın sonrası gerçekleştirilen 1954 onarımlarında birinci katın yok olan ahşap tavanlarına ilişkin herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. 1954 yılı onarımından önce sofanın bulunduğu orta bölümün yan kısımlara göre daha yüksek olduğu fotoğraflardan anlaşılmaktadır (Foto. 5).

2018 yılı rölöve tespitlerinden elde edilen plan kurgusuna bakıldığında mevcutta bodrum katta, kalorifer dairesi; zemin katta vezne, birinci katta başkanlık odası olarak

Şekil 10. AA ve BB kesitleri restitüsyon önerisi. / The restitution proposals for AA and BB sections.

Şekil 11. Ön cephe giriş aksı sistem kesiti restitüsyon önerisi. / The restitution proposal for system section.

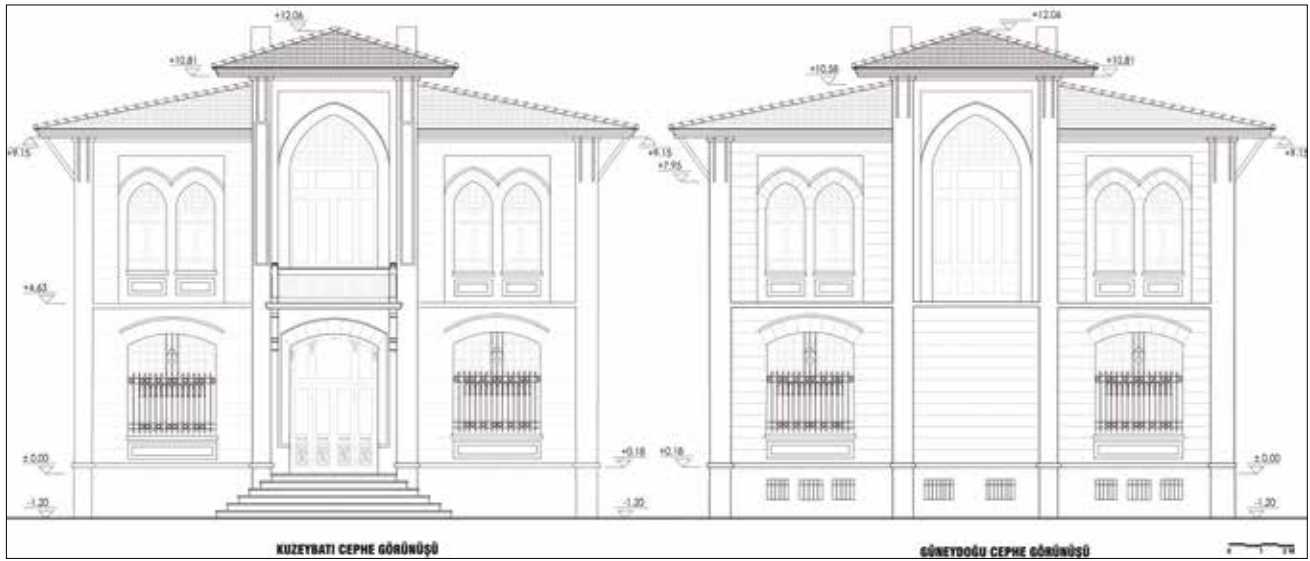
kullanılan mekanların özgün tasarımda var olmadığı anlaşılmıştır. Bu doğrultuda yapının günümüzde güneybatı(sağ yan) ve kuzeydoğu(sol yan) cephelerindeki üç parçalı görünüm, arka kısım kaldırılarak iki parçalı olarak restitüye edilmiştir (Şek. 9-13).

Çatı konstrüksiyonu belgelere dayalı olarak iki farklı kotta ahşap kırma çatı olarak düzenlenmiştir (Şek. 10-13). 1954 yılındaki onarımın ardından yitirilen özgün cephe görünümünü ve çatı kotları bu doğrultuda yeniden değerlendirilmiştir (Şek. 10-13). Konstrüksiyonla birlikte değişen saçaklar da görsel verilere dayanarak kaset sistem olacak şekilde restitüye edilmiştir. Yine görsel verilerden hareketle çatıyı destekleyen birbirine yakın ikili payanda desteği eklenmiştir (Şek. 10-13).

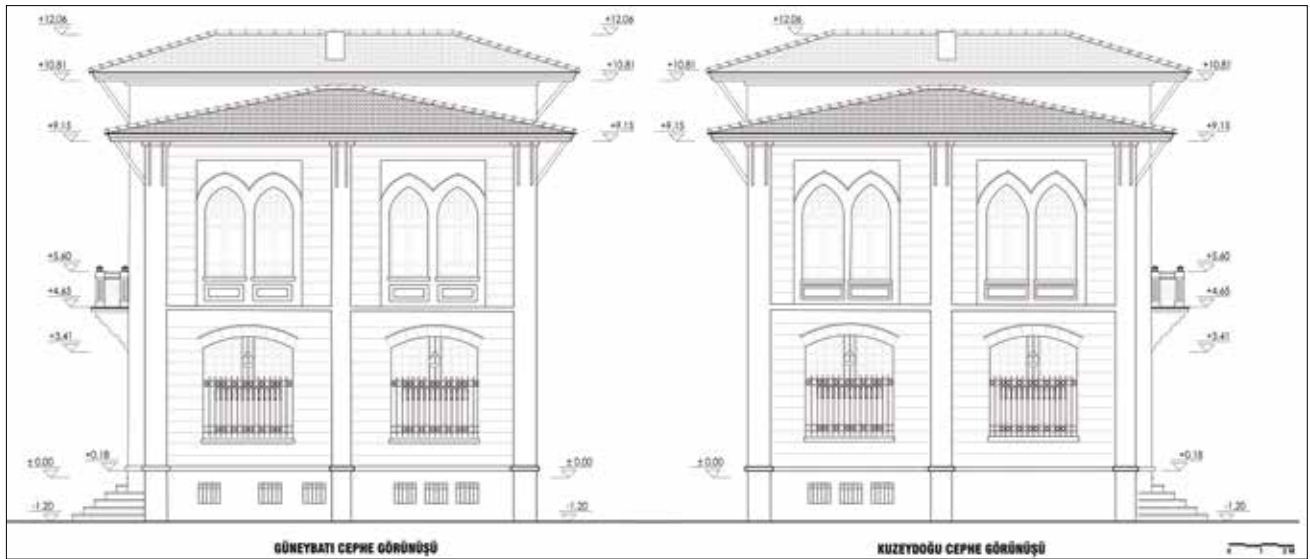
KORUMA ÖNERİLERİ VE SON SÖZ

Havran İlçesi yerel yönetiminin genişleyen kadroları ve hizmet birimlerini içerisinde barındıran yeni bir belediye hizmet binasının tamamlanmakta olduğu göz önünde tutularak, yapının yeni işlevinin belediye meclisinin ve Havran halkının toplanabileceği bir toplantı mekanını içeren, sergi salonları ve kütüphane gibi birimlerin yer aldığı bir kültürel merkeze dönüştürülmesi önerilmektedir.

Yeniden kullanım önerisi geliştirilirken özgün plan şemasını ve kütle kompozisyonunu değiştirmeyecek ve kamuya açık bir işlev olması göz önünde bulundurulmuştur. Havran Belediye Binası'nın koruma uygulamasının

Şekil 12. Kuzeybatı ve güneydoğu cepheleri restitüsyon önerisi. / *The restitution proposals for northwest and southeast façades.*

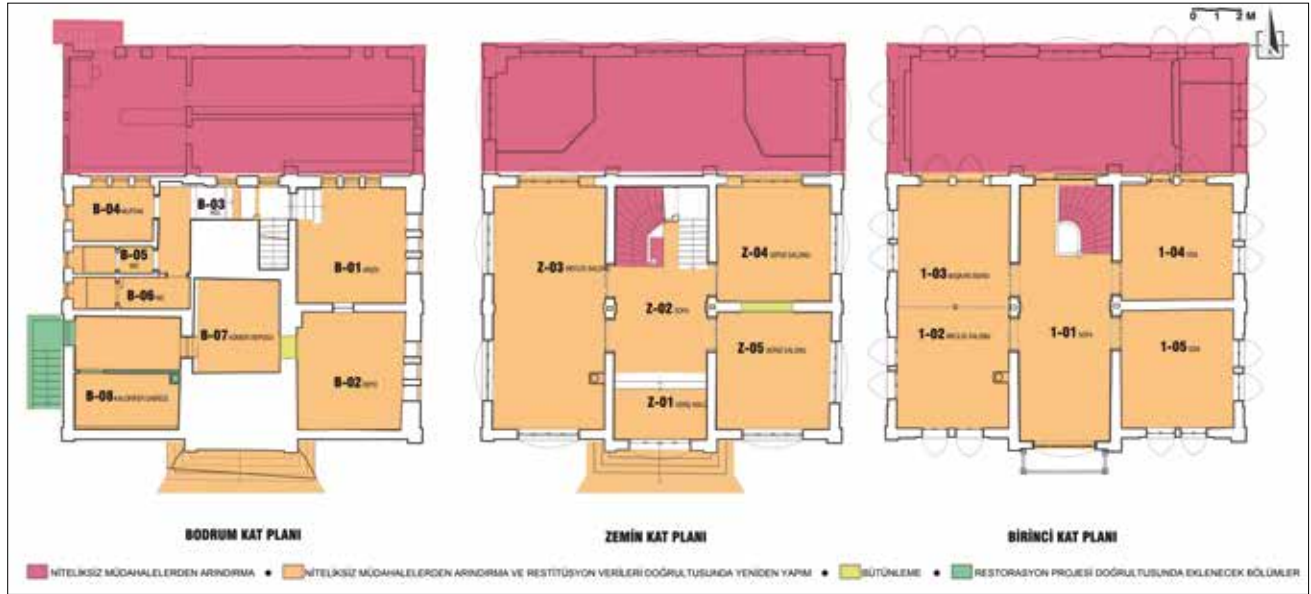
Şekil 13. Güneybatı ve kuzeydoğu cepheleri restitüsyon önerisi. / *The restitution proposals for southwest and northeast façades.*

gerçekleştirilmesi, Kent Müzesi olarak işlevlendirilen Hocasade Konağı'nın restorasyonu ve sürmekte olan Terzizade Konağı'nın restorasyonu ile birlikte, Havran kentsel sit alanında gelecekte gerçekleştirilecek koruma uygulamalarını teşvik edici bir etki gösterecektir.

Ciddi bir yapısal sorunu bulunmayan Havran Belediye Binası'nın korunması için uygulanması önerilen koruma müdahalelerinin en kapsamlısı, özgün kütle kompozisyonu ve tasarımı bozan niteliksiz eklerin yapıdan arındırılmasıdır. Bu bağlamda 1954 yılında yangın sonrası gerçekleştirilen onarımlar ile 1995 yılında dönemin belediye başkanının isteğiyle izinsiz olarak gerçekleştirilen, sonrasında Koruma Kurulu tarafından yasal soruşturma açılması istenen ve T.C. Havran Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından suçun sabit

görüldüğü müdahaleler, bir dönem eki olarak değil niteliksiz ekler olarak değerlendirilmiştir. Ülkemizdeki yasal mevzuat uyarınca kültür varlığı olarak tescilli bir yapıda kapsamlı onarımların gerçekleştirilebilmesi için ilgili projelerin hazırlanarak Koruma Kurulu'na iletilmesi ve izin alınması gereklidir. Oysa ki 1992 yılında kültür varlığı olarak tescil edilen Havran Belediye Binası'na 1995 yılında gerçekleştirilen müdahalelerde bu işlemin takip edilmediği ve yapının yarısı büyüklüğündeki bir bölümün izin alınmadan inşa edildiği anlaşılmaktadır. Kuşkusuz öngörülen koruma yaklaşımında amaç, yapının üslup birliğine kavuşturulması değildir, ancak ülkemizde farklı periyotlarla çeşitli imar suçlarına getirilen afların varlığı düşünülecek olursa kültür varlıklarına yapılan bu şekildeki özensiz ve niteliksiz müdahalelerin kabul edilemez olduğu düşünülmektedir.

BALIKESİR'DE I. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ'NE AİT BİR KAMU YAPISI: HAVRAN BELEDİYE BİNASI

Şekil 14. Bodrum, zemin ve birinci kat planı müdahale analizleri. / *The intervention analyzes of basement, ground, and first floor plans.*Şekil 15. AA kesiti, güneybatı ve kuzeydoğu cephe müdahale analizleri. / *The intervention analyzes of AA Section and southwest, northeast façades.*

Ahunbay (Ahunbay 2019: 172), tarihi yapılara yapılan eklerin bazı durumlarda aşırıya kaçarak yasalarla koruma altına alınmış olan kültür varlıklarının kimliklerine saygı göstermediğini belirtmektedir. Havran Belediye Binası'na yapılan eklerin de bu çerçevede olduğu düşünülmektedir. Ayrıca kargir bir yapıya yapıya bitiştirilerek oluşturulmuş betonarme ekin ve taşıyıcı sistemin geleneksel yapı ile statik açıdan uyumu da tartışmalıdır.

Havran Belediye Binası'nın korunması için öngörülen bir diğer koruma yöntemi, daha önce gerçekleştirilen yapının genel karakterini zedeleyen müdahalelerden arındırılması ertesinde uygulanacak eksik bölümlerin bütünlenmesidir. Sofa aksının özgün kütle kompozisyonuna ve yüksekliğe uygun olarak

bütünlenmesi ertesinde ise ahşap iskeletli çatı sisteminin yeniden yapımı önerilmektedir (Şek. 14, 15).

I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın taşradaki önemli bir örneği olan Havran Belediye Binası'nın özgün tasarım bütünlüğüne kavuşturularak korunması ile azımsanmayacak sayıda tescilli kültür varlığına sahip kentin bütünlüğünün korunabilmesi için olumlu bir etki yaratılması umulmaktadır. Küçük bir Anadolu kasabasında yaklaşık bir asır önce inşa edilmiş bir tarihi yapının hikayesinin ve korunması için önerilerin tartışıldığı bu makale ile ülkemizde ve tarihi kentlerimizde sayısı gün geçtikçe azalan kültür varlıklarının belgelenmesi ve korunması için mütevazı bir katkı sağlandığı düşünülmektedir. Gelecekte ülkemizdeki çağdaş koruma uygulamalarının sayısının artması temennisi ile.

KAYNAKÇA

AHUNBAY, Z., 2019,

Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri, Yapımevi Yayıncılık İletişim, İstanbul.

ASLANOĞLU, İ., 2010,

Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı 1923 – 1938, Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım, İstanbul.

BATUR, A., 1983,

“*Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı*”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C. 5, s. 1380-1413, İletişim Yayınları, İstanbul.

BATUR, A., 2003,

M. Vedad Tek Kimliğinin İzinde Bir Mimar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

BOZDOĞAN, S., 2002,

“**Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye’sinde Mimari Kültür**”, Metis Yayınları, İstanbul.

ÇELEBİ, Ü., 2011,

Isparta Kenti Kamu Yapılarının İmaj, Kimlik ve Anlam Bağlamında İncelenmesi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

EYÜPGİLLER, K. K., 1999,

Bir Kent Tarihi: Kastamonu, Eren Yayıncılık, İstanbul.

GARBIOĞLU, Ö., 2017,

“**Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Hatay’daki Kamu Yapıları**”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

Belediyeler Yıllığı, 1949,

İller Bankası Yayınları, Ankara.

KIZILDERE, S., 2005,

İstanbul’da Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Kent Bütünü İçindeki Yerinin Değerlendirilmesi, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

KOLAY, E., 2013,

Amasya İl Merkezinde Geç Dönem Kamu Yapıları, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

KOLAY, E., 2018,

Osmanlı Yerel Yönetim Sisteminin Mimari Alana Yansıması:Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Belediye Binaları, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.

ORTAYLI, İ., 2012,

İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Timaş Yayınları, İstanbul.

ÖZER, B., 1964,

Rejyonalizm, Üiversalizm ve Çağdaş Mimarimiz Üzerine Bir Deneme, (Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

SÖZEN, M. / TAPAN, M., 1973,

50 Yılın Türk Mimarisi, Cumhuriyetin Ellinci Yılı Dizisi: 1, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

ŞENTÜRK, N., 2019,

Balıkesir Merkez İlçesindeki Kamu Yapıları (19. Yüzyıl – 20. Yüzyıl Başı), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.

TEKELİ, İ., 2009,

Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923-1990), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

YAVUZ, Y., 1981,

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi ve Mimar A. Kemalettin Bey, (Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

YAVUZ, Y., 2009

İmparatorluktan Cumhuriyet’e Mimar Kemalettin 1870- 1927, Kemalettin Bey Anma Programı Dizisi, TMMOB Mimarlar Odası ve T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü Ortak Yayını, Ankara.

YETKİN, G., 1939,

Yurdun Güzel Bir Köşesi Edremit, Edremit Halkevi Neşriyatı, Balıkesir.